

Bolesław Kurzępa¹

Karnoprawne aspekty ochrony polskiej granicy państwowej. Przestępstwa graniczne

Streszczenie

Przedmiotem artykułu są przestępstwa związane z ochroną granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej. Problematyka ta, do czasu ubiegłorocznych wydarzeń na granicy polsko-białoruskiej, nie cieszyła się specjalnym zainteresowaniem, zarówno autorów, jak i czytelników. Okazało się jednak, że spokój panujący dotychczas na naszych rubieżach, wcale nie musi być stanem danym raz na zawsze. W artykule omówiono funkcjonujące w polskim porządku prawnym regulacje prawnokarne, które m.in. chronią nie tylko samą granicę, ale także interesy gospodarcze i społeczne państwa polskiego związane z przemieszczaniem się osób i towarów przez granicę. Jest to o tyle istotne, że granica polska z Białorusią, Ukrainą i Rosją jest jednocześnie zewnętrzną granicą Unii Europejskiej. Materiał został podzielony na dwa odrębne artykuły. W pierwszym z nich omówione zostały przestępstwa graniczne, w drugim natomiast wykroczenia graniczne.

Słowa kluczowe

Bezpieczeństwo wewnętrzne, granica państwowa, przestępstwa graniczne, Straż Graniczna.

1. Wprowadzenie

Problematyka ochrony granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej nabrała szczególnego znaczenia w świetle wydarzeń rozgrywających się w ostatnim okresie na granicy polsko-białoruskiej oraz w Ukrainie. Nie jest to sprawa błaża dla polskiej racji stanu i ma ona wieloraki wymiar polityczny oraz prawny dla naszego społeczeństwa. Po latach swego rodzaju zastoju w zakresie spraw granicznych okazało się, że nasze rubie-

---

¹ Dr Bolesław Kurzępa, adiunkt na Wydziale Zarządzania Politechniki Rzeszowskiej, ORCID: 0000-0002-5130-1001.

że wcale nie są takie bezpieczne, a graniczące z Polską państwa mogą mieć różne swoje partykularne interesy, aby naruszać istniejące dotychczas *status quo* na granicy. Wymaga to od polskich władz podjęcia energicznych i skutecznych działań na wielu płaszczyznach, aby do naruszenia granicy nie dochodziło, a sprawcy tego rodzaju zachowań zostali ukarani. Jeżeli chodzi o obowiązujące regulacje prawne w tym zakresie, zarówno krajowe, jak i międzynarodowe, to jest ich dość pokaźna liczba, ale najważniejszymi wydają się umowy dwustronne zawarte ze wszystkimi naszymi sąsiadami, tzn. Białorusią, Czechami, Litwą, Niemcami, Rosją, Słowacją i Ukrainą, gdyż to w nich został określony przebieg linii rozgraniczających terytorium Polski od terytorium wymienionych państw. Natomiast w polskich ustawach zawarte są przepisy dotyczące pogranicza, ochrony i przekraczania granicy, organów ochrony granicy i ich kompetencji, obszarów morskich, cudzoziemców przebywających w Polsce itp. Istnieje też duża liczba aktów wykonawczych do różnych ustaw (rozporządzenia i zarządzenia), w których uregulowane zostały bardziej szczegółowe kwestie odnoszące się do zagadnień związanych z ochroną granicy, urządzeniem pasa granicznego, funkcjonowania przejść granicznych i dokumentów związanych z procedurami granicznymi². Wśród tego całkiem sporego zbioru norm, znajdują się także przepisy karne, które – w ocenie ustawodawcy – mają stanowić oręż w walce ze zjawiskami patologicznymi dziejącymi się na granicy i w związku z przekroczeniem granicy. Dotyczy to zarówno osób, jak i towarów.

Niewątpliwie najistotniejszym aktem prawnym regulującym zagadnienie ochrony granicy jest ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej³. Zawarta jest w niej m.in. definicja granicy Rzeczypospolitej Polskiej, którą stanowi powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną, oddzielająca terytorium państwa polskiego od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Granica państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi (art. 1). Z kolei w art. 2 ustawy określono, że granica państwowa na morzu przebiega w odległości 12 mil morskich⁴ od linii podstawowej⁵, określonej

² Szersze omówienie tej problematyki można znaleźć w: B. Kurzępa, *Granica państwowa Rzeczypospolitej Polskiej i jej ochrona w świetle regulacji prawnoadministracyjnych*, Rzeszów 2016.

³ Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 295. Ustawa obowiązuje od dnia 19 listopada 1990 r.

⁴ 1 mila morska = 1852 m.

⁵ Linię podstawową morza terytorialnego stanowi linia łącząca odpowiednie punkty wyznaczające najniższy stan wody wzdłuż wybrzeża albo inne punkty wyznaczone zgodnie z zasadami określonym w Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzonej w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. (art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 21

w odrębnych przepisach, lub po zewnętrznej granicy red włączonych do morza terytorialnego⁶. Szczegóły związane z obszarami morskimi Rzeczypospolitej Polskiej zawarte są w ustawie z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej⁷. Organem ochrony granicy państwowej, kontroli ruchu granicznego oraz zapobiegania przeciwdziałania nielegalnej emigracji jest przede wszystkim Straż Graniczna. Jej status określa ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej⁸. Istnieją także inne podmioty, które można zaliczyć do organów ochrony polskiej granicy państwowej, np. Służba Celno-Skarbowa, której zadania są uregulowane w ustawie z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej⁹, Państwowa Inspekcja Sanitarna, działająca na podstawie ustawy z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej¹⁰. Na rzecz ochrony polskiego terytorium przed napływem z zagranicy niepożądanych produktów stoją też organy weterynaryjne, których kompetencje zawarte są w ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej¹¹. Istotną rolę w tym zakresie odgrywa również Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa. Zakres jej działania na granicy określa ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami¹². Inspekcja ta kontroluje import do naszego kraju, a tym samym do Unii Europejskiej, roślin, produktów roślinnych oraz innych przedmiotów¹³.

Trzeba mieć na uwadze także i to, że od 1 maja 2004 r. Rzeczpospolita Polska jest członkiem Unii Europejskiej, a od 21 grudnia 2007 r. również stroną układu z Schengen, co miało ten skutek, że w tym dniu została zniesiona kontrola na unijnych granicach wewnętrznych i morskich, a z dniem 1 marca 2008 r. także na granicach powietrznych. Nie-

---

marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej – tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 457).

⁶ Morzem terytorialnym Rzeczypospolitej Polskiej jest obszar wód morskich o szerokości 12 mil morskich (22 224 m), liczonych od linii podstawowej tego morza (art. 5 ust. 1 ustawy wymienionej w przypisie poprzedzającym).

⁷ Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 457. Ustawa obowiązuje od dnia 1 lipca 1991 r.

⁸ Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1061. Ustawa weszła w życie dnia 19 listopada 1990 r.

⁹ Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 813.

¹⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 195.

¹¹ Tekst jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 306 z późn. zm.

¹² Tekst jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 256.

¹³ Szerzej na temat kompetencji i zakresu działania tych organów: B. Kurzępa, Organy kontroli granicznej dokonujące sprawdzenia wprowadzanych na teren Rzeczypospolitej Polskiej zwierząt, roślin, produktów roślinnych oraz pasz, (w:) M. Jurgilewicz, M. DeLong (red.), *Meandry współczesnego bezpieczeństwa z uwzględnieniem funkcjonowania służb i formacji mundurowych*, Rzeszów 2021, s. 127–151.

jako automatycznie granice Polski z Białorusią, Rosją i Ukrainą stały się zewnętrznymi granicami Unii Europejskiej. W związku z tym na polskie organy ochrony granic spadły dodatkowe obowiązki związane nie tylko z kontrolą ruchu osobowego na wspomnianych trzech granicach, ale także nadzór nad przemieszczaniem towarów.

Jak już wspomniano wcześniej, oprócz regulacji administracyjnych zawartych w wymienionych wyżej ustawach, ważnym elementem ochrony polskiej granicy państwowej są także przepisy karne. Znajdują się one przede wszystkim w Kodeksie karnym, Kodeksie wykroczeń, ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej, Prawie lotniczym i jeszcze kilku innych. W dniu 25 października 2021 r. Sejm wprowadził dwa zupełnie nowe przepisy do ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej¹⁴. Pierwszy z nich penalizuje zachowania polegające na dewastacji elementów infrastruktury znajdujących się w strefie nadgranicznej i przeznaczonych do ochrony granicy państwowej. Drugi jest wykroczeniem wprowadzającym karę za naruszenie zakazu przebywania na obszarze objętym czasowym zakazem przebywania w strefie nadgranicznej¹⁵. Ich znamiona zostaną omówione w dalszej części artykułu.

Rozproszenie wspomnianych przepisów po różnych aktach prawnych powoduje, że wiedza na ich temat jest niewielka. A zatem warto jest przypomnieć chociaż te najważniejsze, co może być pomocne dla osób zajmujących się tą problematyką w organach ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

2. Przepiępstwa graniczne

2.1. Nielegalne przekroczenie granicy Rzeczypospolitej Polskiej przy użyciu przemocy, groźby, podstępu lub współdziałania z innymi osobami

W pierwotnej wersji Kodeksu karnego z 1997 r., w art. 264 § 1 k.k. określony był typ podstawowy przestępstwa przekroczenia granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej wbrew obowiązującym przepisom. Sprawcy groziła wówczas alternatywnie określona grzywna, kara ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat dwóch¹⁶. W art. 264 § 2 k.k. znalazł się typ

¹⁴ Nastąpiło to na podstawie art. 2 ustawy z dnia 14 października 2021 r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r., poz. 1918, która obowiązuje od dnia 26 października 2021 r.

¹⁵ Przepis art. 18d został wprowadzony przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o ochronie granicy państwowej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r., poz. 2191). Ustawa obowiązuje od dnia 1 grudnia 2021 r.

¹⁶ Dz. U. z 1997 r., Nr 8, poz. 553.

kwalifikowany wymienionego wyżej występku ze względu na sposób działania sprawcy, tzn. użycie przemocy, groźby, podstępu lub we współdziałaniu z innymi osobami, zagrożony karą pozbawienia wolności do lat trzech. Natomiast w art. 264 § 3 k.k. stypizowano zachowanie polegające na organizowaniu innym osobom przekraczania wbrew przepisom granicy Rzeczypospolitej Polskiej. Sankcją była kara pozbawienia wolności w rozmiarze od sześciu miesięcy do lat pięciu, a od dnia 24 sierpnia 2005 r. górna granica kary została podniesiona do ośmiu lat¹⁷. Zgodnie z treścią art. 6 lit. a ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy o Straży Granicznej oraz niektórych innych ustaw, z dniem 24 sierpnia 2005 r. art. 264 § 1 k.k. został uchylony, a czyn w nim opisany stał się wykroczeniem opisanym w art. 49a k.w. Aktualnie zatem wykroczeniem jest nielegalne przekroczenie polskiej granicy państwowej (art. 49a k.w.), zaś występkiem jej przekroczenie przy użyciu groźby, podstępu lub we współdziałaniu z innymi osobami (art. 264 § 2 k.k.) oraz organizowanie innym osobom jej przekroczenia (art. 264 § 3 k.k.).

Przedmiotem ochrony art. 264 § 2 k.k. jest porządek w zakresie reglamentacji prawa do przekraczania granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej. Normy zawarte w art. 264 § 2 i 3 k.k. są przepisami sankcjonującymi normy administracyjne zawarte w rozdziale 3 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (pt. „Przekraczanie granicy państwowej”), a konkretnie w jej art. 14–18b (przepisy sankcjonowane). W odróżnieniu od art. 49a k.w., do zaistnienia przestępstwa z art. 264 § 2 k.k. dojdzie nie w każdym przypadku bezprawnego przekroczenia granicy, ale tylko wtedy, gdy sprawca czynu użyje przemocy, groźby, podstępu lub uczyni to współdziałając z innymi osobami. Pojęcie „przemoc” rozumieć należy jako oddziaływanie środkami fizycznymi, które uniemożliwiają lub przełamując zmuszanego, ma albo nie ma dopuścić do powstania lub wykonania jego decyzji woli, albo naciskając aktualnie wyrządzoną dolegliwością na jego procesy motywacyjne, nastawić te decyzje w pożądanym przez sprawcę kierunku¹⁸. Przemocą będzie np. użycie siły fizycznej wobec strażnika Straży Granicznej, staranowanie samochodem szlabanu na przejściu granicznym. Znamię „groźba” oznacza oddziaływanie na psychikę drugiej osoby przez przedstawienie zagrożonemu zła, które go spotka ze strony grożącego albo innej osoby, na której zachowanie grożący ma wpływ¹⁹. Termin „podstęp” oznacza sto-

---

¹⁷ Nastąpiło to na podstawie art. 6 lit. b stawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy o Straży Granicznej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2005 r., Nr 90, poz. 757).

¹⁸ T. H a n a u s e k, *Przemoc jako forma przestępczego działania*. Kraków 1966, s. 65.

¹⁹ A. Z o l l, (w:) A. B a r c z a k - O p l u s t i l, G. B o g d a n, Z. Ć w i a k a l s k i, M. D ą b r o w s k a - K a r d a s, P. K a r d a s, J. M a j e w s k i, J. R a g l e w s k i, M. R o d z y n k i e w i c z,

sowanie przez sprawcę metod lub środków, które eliminują opór osoby pokrzywdzonej, bądź też wyłączają świadome wyrażanie przez nią decyzji woli²⁰. Przykładem takiego zachowania może być użycie przez sprawcę paszportu lub dowodu osobistego innej osoby, której wizerunek na zdjęciu jest podobny do wyglądu sprawcy. Współdziałanie z innymi osobami musi dotyczyć przynajmniej dwóch innych osób (poza sprawcą). Według Sądu Apelacyjnego w Warszawie „w pojęciu »przekraczanie granicy wspólnie z innymi osobami« użytym w art. 264 § 2 k.k. mieści się nie tylko to, że wszystkie osoby nielegalnie granicę tę przekraczają, ale także i to, że czyni to tylko jedna, a pozostałe podejmują działania stwarzające ku temu warunki, w czym mieści się także np.: dostarczenie dokumentów, czy udzielanie rad”²¹. Nie ma natomiast takiego współdziałania w przypadku niezależnego od siebie jednoczesnego przekraczania granicy przez kilka osób, które wcześniej nie nawiązały żadnej współpracy w tym zakresie.

Przestępstwo z art. 264 § 3 k.k. polega na organizowaniu innym osobom przekroczenia granicy Rzeczypospolitej Polskiej wbrew przepisom. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że „organizowanie przekroczenia wcale nie musi łączyć się z nielegalnym pokonywaniem przez sprawcę granicy państwowej. Często polega jedynie na przykład na organizowaniu środków transportu, pobieraniu opłaty od kandydatów do nielegalnego przedostania się na terytorium Polski, przechowywaniu osób przemyconych do Polski lub z Polski, czy załatwianiu im odpowiednich dokumentów”²². Podobny pogląd wyraził w innym orzeczeniu stwierdzając, iż „do uznania przestępstwa określonego w art. 264 § 3 k.k. za dokonane nie jest konieczne, aby osoby, którym sprawca organizował nielegalne przekroczenie granicy, faktycznie ją przekroczyły”²³. Należy też podnieść, że użyty w art. 264 § 3 k.k. zwrot „organizuje przekraczanie” oznacza powtarzalne, a nie tylko jednorazowe działanie sprawcy. Organizowanie „innym osobom przekraczania wbrew przepisom granicy Rzeczypospolitej Polskiej wcale nie musi sprowadzać się wyłącznie do starań o zapewnienie samego fizycznego przekroczenia tej granicy wbrew przepisom. Może bowiem polegać również na staraniach o zapewnienie miejs

M. Szewczyk, W. Wróbel, Z. Zoll, Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Tom II. Komentarz do art. 117–277, Kraków 2006, s. 544.

²⁰ A. Marek, Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2007, s. 385.

²¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26 stycznia 2016 r., sygn. II AKa 387/15, Lex nr 2025493.

²² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2003 r., sygn. III KKN 349/01, Prokuratura i Prawo 2003, dodatek „Orzecznictwo”, nr 12, poz. 2.

²³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2016 r., sygn. IV KK 362/16, Lex nr 2183514.

wania dla osób nielegalnie przekraczających granice lub środków przewozu tychże osób do określonych miejsc²⁴. Za pomocnictwo do popełnienia przestępstwa polegającego na organizowaniu innym osobom przekraczania wbrew przepisom granicy (art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 264 § 3 k.k.) odpowiadać może także ten, kto w zamiarze ułatwienia sprawcy dokonania tego czynu, dostarcza mu środek przewozu dla przetransportowania osób po nielegalnym przekroczeniu przez nie granicy do miejsca przechowania, jeżeli jest to wynikiem przyrzeczenia złożonego przed popełnieniem tego przestępstwa lub w trakcie jego popełniania²⁵.

Jak wiadomo granica państwowa naszego kraju jest równocześnie granicą zewnętrzną Unii Europejskiej z Białorusią, Rosją i Ukrainą. Praktycznie od momentu zniesienia, na mocy Układu z Schengen²⁶, kontroli granicznej i celnej pomiędzy krajami Unii, na teren Polski zaczęły przenikać pojedynczo lub w większych grupach osoby, których ostatecznym celem było przedostanie się do Niemiec, Anglii, Szwecji, Francji lub do innych państw. Proceder ten był nierzadko organizowany przez zorganizowane grupy przestępcze, w skład których wchodzili również obywatele naszego kraju. Często osoby te posiadały krótkotrwałą wizę krajową (polską) i przy jej wykorzystaniu próbowały wyjechać np. do Niemiec czy też Czech. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy, cudzoziemiec, który na podstawie polskiej krótkoterminowej wizy krajowej przekroczył granicę wschodnią, jako zewnętrzną granicę Unii Europejskiej, nie jest uprawniony do swobodnego przekroczenia na jej podstawie granicy pomiędzy Polską a np. Niemcami czy też Słowacją²⁷.

Przestępstwa określone w art. 264 § 2 i 3 k.k. można popełnić wyłącznie w formie zamiaru bezpośredniego. Ich sprawcą może być każdy (przestępstwo powszechne). Są to również występki formalne (bezsuktywne). Przepis art. 264 § 2 k.k. może pozostawać w zbiegu z przestępstwem przeciwko dokumentom, np. kiedy sprawca używa (podstępnie) sfałszowanego lub poświadczającego nieprawdę dokumentu. Może też nastąpić kumulatywny zbieg z art. 288 § 1 lub 2 k.k., a także innymi przestępstwami²⁸.

---

²⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 24 października 2017 r., sygn. II AKa 200/17, Lex nr 2662131.

²⁵ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2005 r., sygn. WK 23/04, OSNKW 2005, nr 2, poz. 21.

²⁶ Polska weszła do strefy Schengen w dniu 21 grudnia 2007 r.

²⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2009 r., sygn. V KK 265/09, OSNKW 2010, nr 8, poz. 66.

²⁸ Szerzej na ten temat: M. Mozgawa, (w:) Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, Lex/el 2021. Komentarz do art. 264, teza 11 (dostęp 28 października 2021 r.).

2.2. Przekroczenie granicy Rzeczypospolitej Polskiej w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym

W Kodeksie karnym znajduje się jeszcze jeden przepis, który dotyczy przekroczenia granicy państwowej. Jest to art. 259a, stanowiący, że kto przekracza granicę Rzeczypospolitej Polskiej w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a lub art. 258 § 2 lub 4 k.k., podlega karze pozbawienia wolności od trzech miesięcy do lat pięciu²⁹. Znaczenie terminu „przestępstwo o charakterze terrorystycznym” wyjaśnione zostało w art. 115 § 20 k.k. i oznacza czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej pięć lat, popełniony w celu:

- poważnego zastraszenia wielu osób,
- zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,
- wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej,
- a także groźba popełnienia takiego czynu.

Przedmiotem ochrony art. 259a k.k. jest porządek publiczny w zakresie zapobiegania przestępstwom o charakterze terrorystycznym. Przestępstwo to może popełnić każda osoba, która ukończyła 17 lat. Strona przedmiotowa tego występkę może mieć trojaką postać, tzn. przekroczenia polskiej granicy państwowej w celu popełnienia przestępstwa:

- o charakterze terrorystycznym,
- przestępstwa określonego w art. 255a k.k.,
- przestępstwa określonego w art. 258 § 2 lub 4 k.k.

Dla bytu omawianego występkę wystarczy zaistnienie chociażby jednej z podanych wyżej sytuacji. Sprawca może przekroczyć polską granicę państwową zarówno legalnie, jak i nielegalnie. Jak zauważył Z. Cwiąkalski „przestępstwo jest popełnione z chwilą „przekraczania” Granicy RP, a nie jej „przekroczenia”. Nie musi zatem być to czynność dokonana. Wystarczające jest, że sprawca rozpoczął procedurę przekraczania granicy RP. W przypadku granicy niekontrolowanej wystarczające jest pojawienie się na linii granicznej w celu przekroczenia granicy, a w przypadku granicy kontrolowanej – stawienie się przed odpowiednim funkcjonariuszem

²⁹ Przepis ten został dodany przez art. 32 pkt 6 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 904), z mocą obowiązującą od dnia 2 lipca 2016 r. i zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r., poz. 1023).

szem Straży Granicznej z zamiarem jej przekroczenia”³⁰. Do zaistnienia przestępstwa dojdzie zarówno w przypadku przekroczenia granicy i znalezienie się na terytorium Polski, jak i opuszczenia terytorium Polski. Jak wynika z definicji zawartej w art. 4 ust. 1 Protokołu dodatkowego do konwencji Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi z dnia 22 października 2015 r. termin „wyjazd za granicę w celach terrorystycznych” oznacza wyjazd do kraju, który nie jest krajem obywatelstwa lub miejsca stałego zamieszkania osoby wyjeżdżającej, w celu popełnienia, przyczynienia się lub udziału w popełnieniu przestępstwa o charakterze terrorystycznym, bądź przeprowadzania lub otrzymania szkolenia terrorystycznego³¹.

Powołany wyżej przepis art. 255a § 1 k.k. penalizuje rozpowszechnianie lub publiczne prezentowanie treści mogące ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym w zamiarze, aby przestępstwo takie zostało popełnione. Z kolei art. 255a § 2 k.k. stanowi, że kto w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym uczestniczy w szkoleniu mogącym umożliwić popełnienie takiego przestępstwa lub samodzielnie zapoznaje się z treściami, o których mowa w § 1, podlega karze od trzech miesięcy do lat pięciu. W art. 258 § 2 k.k. mowa jest o braniu udziału w zorganizowanej grupie przestępczej lub w związku mającym na celu popełnienie przestępstwa mającej charakter zbrojny, której celem jest popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, zaś w art. 258 § 4 k.k. spenalizowano czyn przestępczy polegający na zakładaniu lub kierowaniu taką grupą lub związkiem³².

Przepis art. 259a k.k. zawiera wyraźne określenie celu działania sprawcy, a to oznacza, że przestępstwo może być popełnione umyślnie i tylko z zamiarem bezpośrednim (*dolus coloratus*). Jest to występki możliwy do popełnienia tylko przez działanie. Ma ono charakter bezskutkowy (przestępstwo formalne), gdyż głównym celem działania sprawcy jest popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub określonego w art. 255a lub 258 § 2 bądź 4 k.k. na terenie innego kraju niż Polska. W praktyce możliwy jest kumulatywny zbieg przepisów ustawy przestępstwa z art. 259a k.k., przestępstwa z art. 264 § 2 i 3 k.k. oraz z art. 264a k.k.

W bezpośrednim związku z przepisem art. 259a k.k. pozostaje art. 259b k.k., który przewiduje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet warunkowe zawieszenie jej wykonania w stosunku do sprawcy przestęp-

---

³⁰ Z. Cwiakalski, (w:) Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 212–277d., *op. cit.* Komentarz do art. 259a (dostęp 2 listopada 2021 r.).

³¹ Dz. U. UE. L. 2018.159.17.

³² Przestępstwo z art. 258 § 2 k.k. zagrożone jest karą pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do lat ośmiu, zaś z art. 258 § 4 k.k. na czas nie krótszy niż trzy lata.

stwa określonego w art. 259a k.k.³³ Może to nastąpić w dwóch przypadkach, w stosunku do sprawcy, który dobrowolnie odstąpił od:

- popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub przestępstwa określonego w art. 255a albo art. 258 § 2 lub 4 k.k. i ujawnił przed organem powołanym do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnienia czynu lub zapobiegł popełnieniu zamierzonego przestępstwa,
- pomocnictwa innym osobom w popełnieniu przestępstwa określonego w art. 259a k.k. i ujawnił przed organem powołanym do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnienia czynu, w szczególności informacje o osobach, które popełniły przestępstwa określone w art. 259a k.k.

Jeżeli prokurator zamieści wniosek o nadzwyczajne złagodzenie kary w akcie oskarżenia lub złoży go w formie ustnej bądź pisemnej w trakcie postępowania sądowego, to sąd obligatoryjnie stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary. Natomiast warunkowe zawieszenie wykonania kary jest fakultatywne i może nastąpić także bez wniosku prokuratora. Art. 259b k.k. stanowi samoistną podstawę do warunkowego zawieszenia wykonania kary na okres od jednego do trzech lat, jednak orzeczonej w wymiarze nie większym niż jeden rok pozbawienia wolności (art. 69 § 1 k.k.). Użyte w art. 259b k.k. określenie „dobrowolnie odstąpił” – jak ujął to A. Ćwiakalski – rozumieć należy jako „własną decyzję woli sprawcy, wolną od przymusu fizycznego lub psychicznego, przy czym jest bez znaczenia, czy sprawca podjął ją na skutek wyłącznie osobistych przemyśleń bez wpływu zewnętrznego, czy też na skutek rad, sugestii i wypowiedzi innych osób lub też innych zdarzeń (np. śmierci bliskiej osoby w innym zamachu terrorystycznym)”³⁴. Natomiast zawarty w omawianym przepisie zwrot „istotne okoliczności popełnienia czynu” odnoszą się do tych okoliczności, które mają ważne znaczenie dla oceny stopnia społecznej szkodliwości zachowania sprawcy oraz dla weryfikacji, czy faktycznie mamy do czynienia z dobrowolnym odstąpieniem. Rzecz jasna głównie będzie chodziło o podanie danych dotyczących innych osób biorących udział w przygotowaniu i realizacji przestępstwa, planu jego przebiegu, kraju, w którym miałyby nastąpić atak, użytych środków, sposobów porozumiewania się przestępców itp.³⁵

³³ Treść art. 259b pkt 1 k.k. została zmieniona przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 20 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r., poz. 1023), z mocą obowiązującą od dnia 22 czerwca 2021 r.

³⁴ Z. Ćwiakalski, *op. cit.* Komentarz do art. 259a. Teza 16 (dostęp 3 listopada 2021 r.).

³⁵ Szerzej na ten temat: K. Siwek, O pojęciu „istotne okoliczności przestępstwa”, *Przeгляд Sądowy* 2013, nr 6, s. 30–31.

2.3. Wywóz za granicę dokumentów tożsamości innej osoby

Przepis art. 275 § 2 k.k. penalizuje zachowanie, które polega na bezprawnym przewożeniu, przenoszeniu lub przesyłaniu za granicę dokumentu stwierdzającego tożsamość innej osoby albo jej prawa majątkowe. Czyn ten jest zagrożony alternatywnie określoną grzywną, karą ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat dwóch. Przepis chroni pewność obrotu prawnego, wiarygodność dokumentów potwierdzających tożsamość albo prawa majątkowe konkretnej osoby, jak też prawo do dysponowania tego rodzaju dokumentami przez osobę, której dotyczą³⁶. Przedmiotem przestępczego działania w tym wypadku jest dokument stwierdzający tożsamość oraz dokument stwierdzający jej prawa majątkowe. Zakres tych pojęć nie został wyjaśniony w obowiązujących aktach normatywnych. Można jednak przyjąć, że dokumentem stwierdzającym tożsamość na pewno jest: dowód osobisty, paszport, paszport tymczasowy, paszport dyplomatyczny i paszport służbowy Ministerstwa Spraw Zagranicznych, dokument paszportowy lub inny dokument stwierdzający tożsamość cudzoziemca wydany przez organ państwa obcego, karta pobytu, dokument podróży, polski dokument podróży (w tym tymczasowy), tymczasowy dokument tożsamości cudzoziemca, dokument „zgoda na pobyt tolerowany”³⁷, dokument podróży przewidziany w Konwencji genewskiej³⁸, karta tożsamości, książeczka żeglarska³⁹. Wszystkim wymienionym dokumentom przysługuje wzmożona ochrona prawna. Natomiast dokumentem stwierdzającym tożsamość nie jest wiza krajowa i wiza Schengen, gdyż uprawniają one jedynie do przekroczenia granicy, a nie do ustalania tożsamości cudzoziemca. Do kategorii dokumentów tożsamości nie zalicza się też legitymacji szkolnych⁴⁰.

---

³⁶ W. Wróbel, Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz do art. 212–277d., *op. cit.* Komentarz do art. 275 (dostęp 5 listopada 2021 r.).

³⁷ Regulacja prawna dot. dokumentu „zgody na pobyt tolerowany” znajduje się w art. 273–277 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (tekst jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 2354). Dokument taki wydawany jest cudzoziemcowi, któremu udzielono zgody na pobyt tolerowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W okresie swojej ważności potwierdza on tożsamość cudzoziemca podczas jego pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, lecz nie potwierdza obywatelstwa cudzoziemca. Nie uprawnia też do przekroczenia granicy. Jest ważny przez okres dwóch lat od dnia jego wydania.

³⁸ Konwencja dotycząca statusu uchodźców, sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r. (Dz. U. z 1991 r., poz. 515).

³⁹ Status prawny książeczki żeglarskiej jest uregulowany przez art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o pracy na morzu (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1694).

⁴⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 stycznia 2021 r., sygn. II AKa 149/20, Lex nr 3144349.

Dokumentem poświadczającym prawa majątkowe będzie taki dokument, który w obrocie prawnym jest uznawany za poświadczenie praw majątkowych. Mogą to być dokumenty stwierdzające własność rzeczy, wierzytelność, akt notarialny poświadczający nabycie własności nieruchomości, orzeczenie sądu o nabyciu spadku, wypis z księgi wieczystej, bon towarowy⁴¹, bilet⁴². Nie jest nim natomiast dowód rejestracyjny pojazdu, gdyż stwierdza on nie prawo majątkowe osoby związane z tym pojazdem, ale administracyjne dopuszczenie pojazdu do ruchu⁴³.

Użyty w art. 275 § 2 k.k. zwrot „przewozi za granicę dokument stwierdzający tożsamość innej osoby albo jej prawa majątkowe” wyjaśnił Sąd Najwyższy stwierdzając, że czynność ta „oznacza wywóz takiego dokumentu z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej”⁴⁴. Przewożeniem będzie zatem przetransportowanie dokumentu tożsamości lub prawa majątkowego przez granicę Rzeczypospolitej Polskiej przy użyciu dowolnego środka lokomocji. Przeniesienie to zabranie czegoś i umieszczenie w innym miejscu, zaś przesłanie oznacza dostarczenie dokumentu przez granicę, wysyłając go za pośrednictwem poczty, kuriera, firmy przewozowej itp. Nie stanowi natomiast przestępstwa z art. 275 § 2 k.k. przesłanie przez granicę skanu dokumentu tożsamości⁴⁵. Bez znaczenia dla jego bytu jest to, czy dokument zostanie faktycznie przemieszczony za granicę. Ważny jest sam fakt podjęcia czynności w tym zakresie.

Przestępstwo z art. 275 § 2 k.k. ma charakter powszechny i formalny. Może być popełnione umyślnie, w obu postaciach zamiaru, przez działanie.

2.4. Dewastacja urządzeń służących ochronie granicy państwowej

Od dnia 26 października 2021 r. obowiązuje nowy przepis w ustawie z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej⁴⁶. Konkretnie jest to art. 18c, który w ust. 1 stanowi, że kto zabiera, niszczy, uszkadza, usuwa, przesuwa lub czyni niezdatnymi do użytku elementy infrastruktury, znajdujące się w strefie nadgranicznej i przeznaczone do

⁴¹ Por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2003 r., sygn. I KZP 21/03, OSNKW 2004, nr 1, poz. 1.

⁴² Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2015 r., sygn. II KK 82/15, Lex nr 1682147.

⁴³ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2012 r., sygn. V KK 283/11, OSNKW 2012, nr 5, poz. 54.

⁴⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2011 r., sygn. III KK 395/10, OSNKW 2011, nr 5, poz. 43.

⁴⁵ A. Lach, (w:) V. Konarska-Wrzošek (red.), Kodeks karny. Komentarz, wyd. III, Warszawa 2020, Komentarz do art. 275 (dostęp 7 listopada 2021 r.).

⁴⁶ Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 295.

ochrony granicy państwowej, w szczególności ogrodzenia, zasieki, zapory lub roгатki, podlega karze pozbawienia wolności od sześciu miesięcy do lat pięciu. Natomiast w przypadku mniejszej wagi, sprawca podlega jedynie grzywnie (art. 18c ust. 2 ustawy)⁴⁷.

Wspomniana regulacja chroni urządzenia lub ich elementy służące ochronie granicy Rzeczypospolitej Polskiej przed dewastacją, jak również bezpieczeństwo polskich granic. Ochronie podlegają jedynie urządzenia lub ich elementy położone w strefie nadgranicznej. Pojęcie „strefy nadgranicznej” zostało wyjaśnione w art. 12 ustawy. Obejmuje ona cały obszar gmin przyległych do granicy państwowej, a na odcinku morskim – do brzegu morskiego. Jeżeli określona w ten sposób szerokość strefy nadgranicznej nie osiąga 15 km, to włącza się do strefy nadgranicznej również obszar gmin bezpośrednio sąsiadujących z gminami przyległymi do granicy państwowej lub brzegu morskiego. Zasięg strefy oznaczony jest tablicami z napisem „Strefa nadgraniczna”. Wykaz gmin leżących w strefie nadgranicznej zawiera załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 29 sierpnia 2005 r. w sprawie wykazu gmin i innych jednostek zasadniczego podziału terytorialnego państwa położonych w strefie nadgranicznej oraz tablicy określającej zasięg tej strefy⁴⁸. Na podstawie art. 10 ust. 1 ustawy o ochronie granicy państwowej Straż Graniczna jest upoważniona m.in. do budowy urządzeń służących tej ochronie. W następstwie wydarzeń na granicy polsko-białoruskiej, w dniu 29 października 2021 r. Sejm uchwalił ustawę o budowie zabezpieczenia granicy państwowej⁴⁹. Określono w niej zasady przygotowania i realizacji zabezpieczenia granicy państwowej, stanowiącej granicę zewnętrzną Unii Europejskiej, przez fizyczne, techniczne lub elektroniczne jej zabezpieczenie, w tym przed nielegalnym przekroczeniem. Zabezpieczenie to otrzymało nazwę bariera. Stanowią ją urządzenia służące ochronie granicy państwowej, o których mowa w art. 10 ust. 1 ustawy o ochronie granicy państwowej, którymi mogą być urządzenia budowlane, budowle lub inne obiekty budowlane (w rozumieniu Prawa budowlanego) wraz z instalacjami zapewniającymi użytkowanie bariery zgodnie z jej przeznaczeniem oraz infrastrukturą towarzyszącą, w tym elektroniczną lub telekomunikacyjną (art. 2–3 ustawy). Bez wątpienia do tego rodzaju infrastruktury zalicza się także ogrodzenia, zasieki, zapory, roгатki, o których mowa

---

⁴⁷ Przepis art. 18c został dodany przez art. 2 ustawy z dnia 25 października 2021 r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r., poz. 1918).

⁴⁸ Dz. U. z 2005 r., Nr 188, 1580. Rozporządzenie obowiązuje od dnia 15 października 2005 r.

⁴⁹ Dz. U. z 2021 r., poz. 1992. Ustawa obowiązuje od dnia 4 listopada 2021 r.

jest w art. 18c ust. 1 ustawy o ochronie granicy państwowej. Wspomniany przepis wymienia je przykładowo (używając zwrotu „a w szczególności”), co oznacza, że ochronie tego przepisu podlegają także inne elementy infrastruktury służące ochronie granicy, w tym także tworzące barierę. Ustawa o budowie zabezpieczenia granicy państwowej jest *lex specialis* w stosunku do ustawy o ochronie granicy państwowej (*lex generalis*).

W art. 18c ust. 1 ustawy o ochronie granicy państwowej wymienionych jest kilka znamion czasownikowych, a mianowicie: zabór, niszczenie, uszkodzenie, usuwanie, przesuwanie, czynienie niezdatnymi do użytku. Dla bytu omawianego występku wystarczy wypełnienie jednego z wymienionych sposobów zachowania się sprawcy. Konstrukcja art. 18c ust. 1 ustawy jest taka, iż sprawca musi nie tylko zrealizować co najmniej jedno z wymienionych w nim znamion czasownikowych, ale jego zachowanie musi być skierowane na tylko te elementy infrastruktury w strefie nadgranicznej, które są przeznaczone do ochrony granicy państwowej. Nie mogą to zatem być elementy, które temu celowi nie służą. Ich niszczenie, uszkodzenie, usuwanie lub czynienie niezdatnymi do użytku wypełnia wówczas znamiona przestępstwa z art. 288 k.k. lub wykroczenia z art. 124 k.w.

Przestępstwo z art. 18c ustawy można popełnić w obu odmianach umyślności i tylko przez działanie. Jest to występki, którego sprawcą może być każdy, kto ukończył 17 lat (przestępstwo powszechne). Ma ono charakter skutkowy.

2.5. Nieprzedstawienie przesyłki do kontroli weterynaryjnej

Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej⁵⁰, oprócz regulacji administracyjnych, zawiera przepisy określające przestępstwa i wykroczenia, które mają bezpośredni związek w przekraczaniem granicy państwowej. Przestępstwem jest czyn opisany w art. 37a ustawy, który popełni ten kto, przywożąc lub dokonując tranzytu przesyłki zwierząt albo towarów, nie przedstawia takiej przesyłki do kontroli urzędowej lub w celu wykonania innych czynności urzędowych w punkcie kontroli granicznej zgodnie z art. 47 ust. 5 rozporządzenia 2017/625⁵¹ lub w uznanych skła-

⁵⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 306 z późn. zm. Ustawa obowiązuje od dnia 1 maja 2004 r.

⁵¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/625 z dnia 15 marca 2017 r. w sprawie kontroli urzędowych i innych czynności urzędowych przeprowadzanych w celu zapewnienia stosowania prawa żywnościowego i paszowego oraz zasad dotyczących zdrowia i dobrostanu zwierząt, zdrowia roślin i środków ochrony roślin, zmieniające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 999/2001, (WE) nr 396/2005, (WE) nr 1069/2009, (WE) nr 1107/2009, (UE) nr 1151/2012, (UE) nr 652/2014, (UE) 2016/429 i (UE) 2016/2031, 2007/43/WE, 2008/119/WE i 2008/120/WE, oraz uchylające

dach zgodnie z art. 27 ust. 1 rozporządzenia 2019/2124⁵². Sprawcy grozi grzywna, kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

Przepis ten chroni porządek w zakresie kontroli przywozu oraz przewozu do i przez terytorium naszego kraju przesyłek zwierząt lub towarów. Pozornie może się wydawać, że regulacja ta jest prosta i oczywista. O tym, że wcale tak nie jest, świadczyć może fakt, że duża część określeń w niej użytych znajduje się w tzw. słowniki definicji legalnych, a to oznacza, że ustawodawca nadał im inne znaczenie niż rozumiemy je potocznie. Aby właściwie zrozumieć ich sens, należy najpierw sięgnąć do przepisów administracyjnych (sankcjonowanych) zawartych w omawianej ustawie oraz rozporządzeniu UE 2016/2124. W myśl art. 2 pkt 3 ustawy termin „przywóz” oznacza wprowadzenie na terytorium Unii lub wprowadzenie do Unii zwierząt i towarów spoza tych terytoriów. Z kolei „tranzystem” jest przemieszczanie pod dozorem celnym z jednego państwa trzeciego do innego państwa trzeciego przez jedno z terytoriów wymienionych w załączniku I lub z jednego z terytoriów wymienionych w załączniku I do innego terytorium wymienionego w załączniku I przez terytorium państwa trzeciego (art. 2 pkt 4 ustawy w zw. z art. 3 pkt 44 rozporządzenia UE 2017/625)⁵³. Ustawa nie wyjaśnia też znaczenia użytych w art. 37a dwóch istotnych pojęć, a mianowicie „kontrola urzędowa” i „inne czynności urzędowe”. Także i w tym przypadku należy sięgnąć do przepisów zawartych we wspomnianym wyżej rozporządzeniu unijnym. Określenie „kontrola urzędowa” – według art. 2 ust. 1 rozporządzenia – oznacza czynności przeprowadzane przez właściwe organy, jednostki upoważnione lub osoby fizyczne, którym zgodnie z niniejszym rozporządzeniem przekazano pewne zadania w ramach kontroli urzędowych, podejmowane w celu weryfikacji:

a) przestrzegania przez podmioty niniejszego rozporządzenia oraz przepisów, o których mowa w art. 1 ust. 2; oraz

---

rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 854/2004 i (WE) nr 882/2004, dyrektywy Rady 89/608/EWG, 89/662/EWG, 90/425/EWG, 91/496/EWG, 96/23/WE, 96/93/WE i 97/78/WE oraz decyzję Rady 92/438/EWG (rozporządzenie w sprawie kontroli urzędowych) (Dz. Urz. UE L 95 z dnia 7 kwietnia 2017 r., s. 1).

⁵² Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) 2019/2124 z dnia 10 października 2019 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/625 w odniesieniu do przepisów dotyczących kontroli urzędowych przesyłek zwierząt i towarów w tranzycie, przeładunku i w trakcie dalszego transportu przez terytorium Unii oraz zmieniające rozporządzenia Komisji (WE) nr 798/2008, (WE) nr 1251/2008, (WE) nr 119/2009, (UE) nr 206/2010, (UE) nr 605/2010, (UE) nr 142/2011, (UE) nr 28/2012, rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/759 i decyzję Komisji 2007/777/WE (Dz. U. UE.L.2019.321.73).

⁵³ W załączniku tym wymieniono wszystkie kraje członkowskie Unii Europejskiej oraz Anglię.

b) czy zwierzęta lub towary spełniają wymogi określone przepisami, o których mowa w art. 1 ust. 2, w tym wymogi określone do celu wydawania świadectw urzędowych lub poświadczeń urzędowych⁵⁴.

Z kolei pojęcie „inne czynności urzędowe” oznaczają czynności – inne niż kontrole urzędowe – podejmowane przez właściwe organy, jednostki upoważnione lub osoby fizyczne, którym zgodnie z niniejszym rozporządzeniem i z przepisami, o których mowa w art. 1 ust. 2, przekazano pewne określone czynności urzędowe, w tym czynności mające na celu weryfikację występowania chorób zwierząt lub agrofagów roślin, zapobieganie lub kontrolę rozprzestrzeniania takich chorób zwierząt lub agrofagów roślin, lub ich eliminację, udzielanie zezwoleń lub zatwierdzanie oraz wydawanie świadectw urzędowych lub poświadczeń urzędowych (art. 2 ust. 2 rozporządzenia). Jeżeli chodzi o określenie, to art. 2 pkt 2 ustawy odsyła w tym zakresie do art. 3 pkt 37 rozporządzenia 2017/625, w którym wyjaśniono, że stanowi ją pewna liczba zwierząt lub ilość towarów objętych tym samym świadectwem urzędowym, poświadczeniem urzędowym lub innym dokumentem, przewożona tym samym środkiem transportu i pochodząca z tego samego terytorium lub państwa trzeciego, oraz – z wyjątkiem towarów podlegających przepisom, o których mowa w art. 1 ust. 2 lit. g) – należąca do tego samego rodzaju, tej samej klasy lub mającą taki sam opis⁵⁵.

Obowiązek poddania kontroli każdej przesyłki produktów lub przesyłki zwierząt wprowadzanych z państw trzecich (tzn. spoza Unii Europejskiej) wynika z treści art. 47 ust. 5 rozporządzenia 2017/625. Przepis ten stanowi, że podmioty odpowiedzialne za przesyłkę są obowiązane zapewnić, aby zwierzęta i towary zostały zgłoszone do kontroli urzędowej w punkcie kontroli granicznej. Z kolei art. 27 ust. 1 rozporządzenia 2019/2124 zobowiązuje podmiot odpowiedzialny za przesyłkę do poinformowania właściwych organów o przybyciu przesyłki towarów do uznanego składu. Tym właściwym organem jest graniczny lekarz weterynarii (art. 15b ust. 1 ustawy). Obowiązek ten nie dotyczy zwierząt domowych towarzyszących podróżnym, przewożonych lub przewożonych w celach niehandlowych, z wyjątkiem zwierząt koniowatych. Rzecz jasna, oprócz regulacji weterynaryjnych, do przesyłek tych stosuje się również obowiązujące przepisy prawa celnego⁵⁶. Osoba

⁵⁴ Powołany art. 1 ust. 2 rozporządzenia UE stanowi, że rozporządzenie ma zastosowanie do kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu weryfikacji zgodności z przepisami przyjętymi na szczeblu Unii lub przez państwa członkowskie, w celu stosowania prawodawstwa Unii w obszarach tam wymienionych.

⁵⁵ Powołany przepis mówi o środkach ochronnych przeciwko agrofagom roślin.

⁵⁶ B. Kurzępa, Organy kontroli granicznej dokumentujące sprawdzenia wprowadzanych na teren Rzeczypospolitej Polskiej zwierząt, roślin, produktów roślinnych oraz pasz,

odpowiedzialna za przesyłkę, z wyprzedzeniem co najmniej jednego dnia roboczego, jest obowiązana poinformować (w formie pisemnej lub za pomocą środków komunikacji elektronicznej) urzędowego lekarza weterynarii w granicznym posterunku kontroli przejścia granicznego, przez które przesyłka zwierząt lub przesyłka produktów ma zostać wprowadzona, o przewidywanym czasie przywozu, rodzaju i liczby przywożonych przesyłek produktów lub przesyłek zwierząt. Uchybienie wymienionym obowiązkom, stanowi występki z art. 37a ustawy. Oprócz kontroli przeprowadzanej w granicznym posterunku kontroli, weterynaryjne czynności kontrolne mogą być dokonywane także w składach celnych lub magazynach znajdujących się w wolnym obszarze celnym. Zaniechanie przedstawienia do kontroli przesyłki znajdującej się w tych miejscach również wypełnia znamiona czynu z art. 37a ustawy. Komentowane przestępstwo można popełnić w obu odmianach umyślności, tylko przez zaniechanie. Ma ono charakter formalny, a jego sprawcą może być każdy. Kto przewozi lub dokonuje tranzytu przesyłki zwierząt albo towarów przez polską granicę państwową.

2.6. Nielegalny wywóz materiałów archiwalnych za granicę

W ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach⁵⁷ znajdują się trzy przepisy określające przestępstwa (art. 52–54), z których czyn opisany w art. 53 jest bezpośrednio związany z przekroczeniem granicy Rzeczypospolitej Polskiej. Jego sprawcą będzie osoba, która bez zezwolenia wywozi materiały archiwalne za granicę lub po ich wywiezieniu za granicę, nie sprowadza ich do kraju w terminie ustalonym w zezwoleniu. Sprawcy występkę grozi kara pozbawienia wolności do lat trzech. Przepis chroni materiały archiwalne przed ich nielegalnym wywozem z Polski oraz bezprawnym pozostawieniem ich za granicą.

Wyjaśnienie pojęcia „materiały archiwalne” znajduje się w art. 1 ustawy i oznacza wszelkiego rodzaju akta i dokumenty, korespondencję, dokumentację finansową, techniczną i statystyczną, mapy i plany, fotografie, filmy i mikrofilmy, nagrania dźwiękowe i wideofonowe, dokumenty elektroniczne w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne⁵⁸ oraz inną dokumentację, bez względu na sposób jej wytworzenia, mającą znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej o działalności Państwa Polskiego, jego poszczególnych organów i innych pań-

---

(w:) M. Jurgilewicz, M. DeLong (red.), *współczesnego bezpieczeństwa ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania służb i formacji mundurowych*, Rzeszów 2021, s. 136.

⁵⁷ Tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 164.

⁵⁸ Tekst jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 2070.

stwowych jednostek organizacyjnych oraz o jego stosunkach z innymi państwami, o rozwoju życia społecznego i gospodarczego, o działalności organizacji o charakterze politycznym, społecznym i gospodarczym, zawodowym i wyznaniowym, o organizacji i rozwoju nauki, kultury i sztuki, a także o działalności jednostek samorządu terytorialnego i innych samorządowych jednostek organizacyjnych – powstała w przeszłości i powstająca współcześnie. Pojęcie „materiały archiwalne” w tym znaczeniu obejmuje wyłącznie materiały mające wartość historyczną⁵⁹.

Zgodnie z generalną zasadą wyrażoną w art. 14 ust. 1 ustawy, wywóz za granicę materiałów archiwalnych stanowiących narodowy zasób archiwalny jest zabroniony. Jednak Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych może zezwolić na czasowy ich wywóz pod warunkiem, że za udzieleniem zezwolenia przemawia ważny interes społeczny lub indywidualny⁶⁰. Natomiast wywóz za granicę materiałów archiwalnych niewchodzących do narodowego zasobu archiwalnego jest dopuszczalny pod warunkiem stwierdzenia jego charakteru przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych⁶¹. Wywozem jest przemieszczenie materiału archiwalnego z terenu Polski do innego kraju – w kontekście art. 53 ustawy – bez wymaganego zezwolenia. Druga forma omawianego przestępstwa będzie polegała na niesprowadzeniu do kraju wcześniej legalnie wywiezionego materiału archiwalnego, mimo upływu terminu określonego w zezwoleniu.

Występek z art. 53 ustawy może popełnić każda osoba, która ukończyła 17 lat w chwili czynu (przestępstwo powszechne). W formie nielegalnego wywozu materiału archiwalnego za granicę ma on charakter materialny (skutkowy), zaś niesprowadzenia archiwaliów do Polski – charakter formalny⁶². W pierwszym przypadku zachowanie sprawcy będzie polegało na działaniu, w drugim zaś – na zaniechaniu. Przestępstwo z art. 53 ust. 1 ustawy można popełnić w obu odmianach umyślności. W art. 53 ust. 2 ustawy przewidziano również nieumyślne działanie sprawcy. Grozi mu wówczas grzywna albo kara ograniczenia wolności. Przepis art. 53 ust. 3 ustawy przewiduje możliwość orzeczenia (fakultatywnie) przez sąd środka karnego w postaci przepadku materiałów archiwalnych stanowiących

⁵⁹ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2021 r., sygn. III CSKP 85/21, Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna 2021, nr 11, poz. 77.

⁶⁰ Szerszej na ten temat: J. Sobczak, Ochrona prawno-karna dóbr kultury, Środkowo-europejskie Studia Polityczne 2009, nr 3, s. 7–13.

⁶¹ M. Konstankiewicz, A. Niewęglowski, Narodowy zasób archiwalny i archiwa. Komentarz, Lex/el 2016. Komentarz do art. 53 (dostęp 9 marca 2022 r.).

⁶² M. Trzeciński, Przestępczość przeciwko zabytkom archeologicznym. Problematyka prawno-kryminalistyczna, Warszawa 2010, s. 107.

przedmiot przestępstwa. Po uprawomocnieniu się wyroku przechodzą one na własność Skarbu Państwa. Trzeba jednak pamiętać, że nie jest możliwe orzeczenie przepadku na rzecz Skarbu Państwa dokumentu będącego własnością tegoż Skarbu Państwa⁶³. Omawiane przestępstwo – na podstawie art. 33 ust. 1 pkt 10 lit. a ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej⁶⁴ – jest rozpoznawane, wykrywane i zwalczane przez właściwego naczelnika urzędu celno-skarbowego.

2.7. Wywóz materiałów bibliotecznych za granicę bez pozwolenia oraz niesprowadzenie ich do kraju

W uchwalonej przez Sejm w dniu 27 czerwca 1997 r. ustawie o bibliotekach⁶⁵ znalazł się jeden przepis karny – art. 29a, którego przedmiotem ochrony jest integralność polskiego materiału bibliotecznego. Czyn w nim opisany popełni ten, kto bez pozwolenia wywozi za granicę materiał biblioteczny, który nie stanowi zabytku w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁶⁶, znajdujący się w narodowym zasobie bibliotecznym lub po wywiezieniu go za granicę nie sprowadza do kraju w okresie ważności pozwolenia, podlega karze pozbawienia wolności od trzech miesięcy do lat pięciu.

W art. 5 ustawy wyjaśniono, że materiałami bibliotecznymi są w szczególności dokumenty zawierające utrwalony wyraz myśli ludzkiej, przeznaczone do rozpowszechniania, niezależnie od nośnika fizycznego i sposobu zapisu treści, a zwłaszcza: dokumenty graficzne (piśmiennicze, kartograficzne, ikonograficzne i muzyczne), dźwiękowe, wizualne, audiowizualne i elektroniczne. Z porównania treści art. 5 i art. 29a ust. 1 ustawy wynika, że przedmiotem ochrony prawnokarnej jest wyłącznie ten rodzaj materiału bibliotecznego, który wprawdzie nie jest zabytkiem, ale został zaliczony do narodowego zasobu bibliotecznego. Do narodowego zasobu bibliotecznego zaliczone zostały zbiory bibliotek (w całości lub części) mające wyjątkową wartość i znaczenie dla dziedzictwa narodowego (art. 6 ust. 1 ustawy). Tego rodzaju materiały biblioteczne generalnie nie mogą być na stałe wywożone poza granice Rzeczypospolitej Polskiej (art. 6a ust. 1 ustawy).

---

⁶³ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2005 r., sygn. WZ 76/05, Lex nr 222689.

⁶⁴ Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 813.

⁶⁵ Tekst jedn. Dz. U. z 2019 r., poz. 1479.

⁶⁶ Art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 840) stanowi, że zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Jednak art. 6a ust. 2 ustawy przewiduje możliwość ich czasowego wywiezienia za granicę. Może to nastąpić po wcześniejszym uzyskaniu jednorazowego pozwolenia na czasowy wywóz albo wielokrotnego pozwolenia indywidualnego na czasowy wywóz, bądź też wielokrotnego pozwolenia ogólnego na czasowy wywóz materiału bibliotecznego za granicę. Pozwolenie takie wydaje Dyrektor Biblioteki Narodowej⁶⁷.

Przestępstwo z art. 29a ustawy może mieć dwie postaci: wywiezienia za granicę materiału bibliotecznego bez pozwolenia bądź niesprowadzenia go do kraju w okresie ważności pozwolenia. W kontekście omawianego występkę znamię czasownikowe „wywiezienie” tłumaczyć należy jako przemieszczenie przez granicę, zaś „nie sprowadzenie” – to zaniechanie przywiezienia w określonym terminie lub pozostawienie na stałe za granicą. Czyn w pierwszej postaci jest możliwy do popełnienia przez działanie. Jego sprawcą może być każdy (przestępstwo powszechne). Natomiast w drugiej postaci – przez zaniechanie, a sprawcą może być osoba, która zgodnie z treścią pozwolenia, lub która – z racji wykonywanych czynności służbowych – miała obowiązek dokonać sprowadzenia materiału bibliotecznego do kraju (przestępstwo indywidualne). Przestępstwo z art. 29a ust. 1 ustawy można popełnić w obu odmianach umyślności. W art. 29a ust. 2 ustawy przewidziano też odpowiedzialność za działanie nieumyślne, za które sprawcy grozi grzywna, kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch. Z kolei w art. 29a ust. 3 ustawy stypizowano wypadek mniejszej wagi, zagrożony grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Obok kary zasadniczej, w razie skazania za przestępstwo określone w art. 29a ust. 1 sąd orzeka (obligatoryjnie), a w razie skazania za przestępstwo określone w art. 29 a ust. 2 sąd może orzec (fakultatywnie), środek karny w postaci nawiązki na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami w wysokości od trzykrotnego do trzydziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia za pracę określonego na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę⁶⁸.

Na podstawie art. 33 ust1 pkt 10 lit. da ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej⁶⁹, rozpoznawanie, wykrywa-

⁶⁷ Szczegółowe regulacje związane z wywozem za granicę materiałów bibliotecznych zawarte są w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie pozwoleń na czasowy wywóz za granicę materiałów bibliotecznych wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego i niestanowiących zabytków (Dz. U. z 2017 r., poz. 1695). Rozporządzenie obowiązuje od dnia 6 września 2017 r.

⁶⁸ Tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 2207.

⁶⁹ Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 813.

nie i zwalczanie przestępstw określonych w art. 108a ustawy należy do właściwości naczelnika urzędu celno-skarbowego.

2.8. Nielegalne wprowadzenie na obszar Rzeczypospolitej Polskiej dóbr kultury pochodzących z państwa niebędącego członkiem Unii Europejskiej

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁷⁰ zawiera dwa czyny, które mają związek z granicą państwową naszego kraju i jej przekraczaniem. Pierwsze z nich określone zostało w art. 108a ustawy. Popelni je ten, kto wprowadza na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej dobro kultury określone w części A załącznika do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/880 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wprowadzania i przywozu dóbr kultury (Dz. Urz. UE L 151 z dnia 7 czerwca 2019 r., s. 1), wyprowadzone z terytorium państwa niebędącego członkiem Unii Europejskiej, w którym dobro kultury powstało lub zostało odkryte, z naruszeniem przepisów ustawowych lub wykonawczych tego państwa. Sprawcy grozi kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch. Art. 108a ustawy jest nowym przepisem, gdyż obowiązuje dopiero od dnia 9 czerwca 2021 r. a dodany został przez art. 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2021 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej⁷¹. Chroni on polski i unijny rynek przed napływem nielegalnie uzyskanych dóbr kultury z krajów poza unijnych. Pojęcie „dobro kultury” zostało wyjaśnione w art. 2 pkt 1 rozporządzenia (UE) nr 2019/880 i oznacza każdy przedmiot, który ma znaczenie dla archeologii, prehistorii, historii, literatury, sztuki lub nauki, wymieniony w załączniku. Powołana część A załącznika do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/880 zawiera wykaz dóbr kultury, których wprowadzanie do krajów Unii Europejskiej, a wyprowadzonych z terytorium państwa, w którym powstały lub zostały odkryte, z naruszeniem przepisów ustawowych i wykonawczych tego kraju jest zabronione. Zakaz ten wynika z art. 3 ust. 1 powołanego wcześniej rozporządzenia UE nr 2019/880. Obejmuje on następujące przedmioty: rzadkie kolekcje i okazy zoologiczne, botaniczne, mineralogiczne i anatomiczne oraz przedmioty o wartości paleontologicznej, dobra związane z historią, w tym historią nauki i techniki, historią wojskowości i historią społeczną, z życiem krajowych przywódców, myślicieli, naukowców i artystów oraz z ważnymi dla danego kraju wydarzeniami, przedmioty pochodzące

---

⁷⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 840.

⁷¹ Dz. U. z 2021 r., poz. 954.

z wykopalisk archeologicznych (w tym legalnych i nielegalnych) lub z odkryć archeologicznych na lądzie lub pod wodą, elementy zabytków artystycznych lub historycznych, lub stanowisk archeologicznych, które zostały rozczłonkowane, antyki mające ponad sto lat, takie jak inskrypcje, monety i grawerowane pieczęci, przedmioty o wartości etnograficznej, przedmioty o wartości artystycznej, takie jak: obrazy, malarstwo i rysunki wykonane wyłącznie ręcznie na dowolnym podłożu i przy użyciu dowolnych materiałów (z wyjątkiem wzorów przemysłowych i artykułów przemysłowych zdobionych ręcznie), oryginalne posągi i rzeźby z dowolnych materiałów, oryginalne ryciny, druki i litografie, oryginalne asamblaże i kompozycje z dowolnych materiałów, rzadkie manuskrypty i inkunabuły, stare książki, dokumenty i publikacje o szczególnym znaczeniu (historycznym, artystycznym, naukowym, literackim itp.), pojedynczo lub w zbiorach, znaczki pocztowe, skarbowe i podobne znaczki, pojedynczo lub w zbiorach, archiwa, w tym fonograficzne, fotograficzne i kinematograficzne, artykuły meblarskie mające ponad sto lat i dawne instrumenty muzyczne. Wszystkie wymienione dobra mogą być przedmiotem przestępstwa z art. 108a ustawy.

Użyty w art. 108a ust. 1 ustawy zwrot „wprowadzenie dóbr kultury” rozumieć należy jako każde wprowadzenie na obszar celny Unii dóbr kultury, które podlegają dozorowi celnemu lub kontroli celnej na obszarze celnym Unii, zgodnie z rozporządzeniem (UE) nr 952/2013⁷². Omawiany czyn stanowi przestępstwo powszechne, które może być popełnione w obu odmianach umyślności przez działanie i ma on charakter materialny. Oprócz wymierzenia sprawcy kary zasadniczej, sąd może (fakultatywnie) orzec także przepadek dobra kultury, chociażby nie stanowiło ono własności sprawcy (art. 108a ust. 3 ustawy). Jeżeli sąd uzna, że dane przestępstwo stanowi wypadek mniejszej wagi, to może wymierzyć sprawcy wyłącznie grzywnę (art. 108a ust. 2 ustawy).

Z mocy art. 33 ust. 1 pkt 10 lit. h ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej⁷³, rozpoznawanie, wykrywanie i zwalczanie przestępstw określonych w art. 108a ustawy należy do właściwości naczelnika urzędu celno-skarbowego.

---

⁷² Definicja ta jest zawarta w art. 2 pkt 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/880 z dnia 17 kwietnia 2021 r. w sprawie wprowadzania i przywozu dóbr kultury (Dz. U. UE. L. 2019 r., 161.1). Powołane rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 952/2013 z dnia 9 października 2013 r. ustanawia unijny kodeks celny (Dz. U. UE. L. z 2013 r., 269.1).

⁷³ Tekst jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 422.

2.9. Nielegalny wywóz zabytku za granicę

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawiera jeszcze jeden przepis określający przestępstwo. Jest nim art. 109 stanowiący, że kto bez pozwolenia wywozi zabytek za granicę albo po wywiezieniu go za granicę nie przywozi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie ważności pozwolenia albo, w przypadku, o którym mowa w art. 56a ust. 8, w terminie 60 dni od dnia, w którym decyzja o odmowie wydania kolejnego pozwolenia na czasowy wywóz zabytku za granicę stała się ostateczna albo od dnia otrzymania informacji o pozostawieniu wniosku o wydanie kolejnego pozwolenia na czasowy wywóz zabytku za granicę bez rozpatrzenia, podlega karze pozbawienia wolności od trzech miesięcy do lat pięciu.

Przepis ten chroni zabytki przed ich nielegalnym wywozem z Polski oraz bezprawnym pozostawieniem ich za granicą. M. Kulik określił to jako „interes Państwa i społeczeństwa w posiadaniu i dostępie do zabytków na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej”⁷⁴. W zasadzie w art. 109 ustawy mamy do czynienia z dwoma odrębnymi czynami: pierwszy z nich będzie polegał na wywiezieniu zabytku z Polski bez pozwolenia; drugi natomiast na niesprowadzeniu do kraju legalnie wywiezionego zabytku. Dla jego bytu wystarczy, że sprawca swoim zachowaniem wypełni znamiona chociażby jednego z tych czynów. Przedmiotem czynności wykonawczej jest zabytek. Termin ten ma swoje wyjaśnienie w definicji legalnej zawartej w art. 3 pkt 1 ustawy i oznacza nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Znamię czasownikowe „wywiezienie” rozumieć należy jako przemieszczenie zabytku z terytorium naszego kraju na terytorium innego państwa. Wywiezieniem zabytku będzie również jego przerzucenie przez linię graniczną na terytorium innego państwa. Nie będzie natomiast bezprawnym przemieszczeniem zabytku poza granicę kraju, gdy nie jest wymagana zgoda na dokonanie wywozu.

Regulacje dotyczące wywozu zabytków poza granice Rzeczypospolitej Polskiej zawarte są w rozdziale piątym ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 51–61). Dokumentem umożliwiającym legalny wywóz zabytku poza granice naszego kraju jest pozwolenie. Może być ono

---

⁷⁴ M. Kulik, Komentarz do przepisów karnych ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 109, teza 1, Lex/el 2010 (dostęp 2 marca 2022 r.).

wydane na czasowy wywóz jednorazowy lub wywóz wielokrotny, albo jednorazowy stały wywóz zabytku za granicę. W pierwszych dwóch przypadkach pozwolenie wydaje wojewódzki konserwator zabytków, zaś w trzecim – Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 51 ustawy). Termin ważności jednorazowego oraz wielokrotnego indywidualnego pozwolenia na czasowy wywóz zabytku za granicę nie może być dłuższy niż trzy lata, licząc od dnia wydania tego pozwolenia (art. 53 ust. 2 i art. 54 ust. 2 ustawy), zaś w przypadku wielokrotnego pozwolenia ogólnego na czasowy wywóz zabytku nie może przekroczyć pięciu lat, licząc od dnia jego wydania (art. 55 ust. 2 ustawy). Są też i takie zabytki, których wywóz z kraju nie wymaga pozwolenia. Kwestia ta została uregulowana w art. 59 ustawy.

Do zaistnienia przestępstwa z art. 109 ust. 1 ustawy dojdzie zarówno wtedy, gdy wywoźący zabytek za granicę w ogóle nie posiada pozwolenia na jego wywóz, jak i wtedy, gdy pozwolenie to zostało mu cofnięte jeszcze przed wywiezieniem zabytku, a także wtedy, kiedy pozwolenie utraciło ważność⁷⁵. Jest to przestępstwo materialne, którego skutkiem jest zmiana fizycznego przechowywania zabytku. Może być ono popełnione przez działanie⁷⁶. Jego sprawcą może być każda osoba (przestępstwo powszechne).

Drugą postacią omawianego przestępstwa jest nieprzywiezienie do Polski zabytku po uprzednim wywiezieniu go za granicę:

- przed upływem terminu pozwolenia,
- w przypadku wydania decyzji o odmowie udzielenia kolejnego pozwolenia lub pozostawieniu wniosku bez rozpatrzenia, w terminie 60 dni od dnia, w którym decyzja o odmowie wydania kolejnego pozwolenia na czasowy wywóz zabytku za granicę stała się ostateczna albo od dnia otrzymania przez wnioskodawcę informacji o pozostawieniu wniosku bez rozpatrzenia.

W myśl art. 56a ust. 1 ustawy osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która otrzymała pozwolenie na wywóz zabytku, jest obowiązana przywieźć go do kraju w okresie ważności tego pozwolenia. Z kolei art. 56a ust. 2 ustawy przewiduje, że zabytki wchodzące w skład zbiorów publicznych, które stanowią własność Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek organizacyjnych zaliczanych

⁷⁵ K. Zeidler, Zakaz wywozu dóbr kultury i jego praktyczne konsekwencje, *Ochrona Zabytków* 2002, nr 3–4, s. 410–411.

⁷⁶ M. Bojarski, W. Radecki, *Pozakodeksowe prawo karne. Przestępstwa w dziedzinie porządku publicznego, wyborów, polityki i inicjatywy ustawodawczej, pracy i ubezpieczeń społecznych, kultury i własności intelektualnej. Komentarz. Tom 3*, Warszawa 2003, s. 347.

do sektora finansów publicznych lub zabytki znajdujące się w ich posiadaniu albo wchodzące w skład narodowego zasobu bibliotecznego, czasowo wywiezione za granicę w celach wystawienniczych albo w celu urządzenia wewnątrz polskich przedstawicielstw dyplomatycznych lub urzędów konsularnych, mogą nie być przywiezione na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie ważności pozwolenia, w przypadku wystąpienia z wnioskiem o kolejne pozwolenie na czasowy wywóz zabytku za granicę. Z wnioskiem takim należy wystąpić w terminie nie krótszym niż 90 dni przed dniem upływu ważności pozwolenia, a w przypadku przekroczenia tego terminu, wniosek pozostawia się bez rozpatrzenia, o czym informuje się wnioskodawcę. W razie wydania decyzji o odmowie udzielenia kolejnego pozwolenia lub pozostawieniu wniosku bez rozpatrzenia, wnioskodawca jest obowiązany przywieźć wywieziony zabytek na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie 60 dni od dnia, w którym decyzja stała się ostateczna albo od dnia otrzymania przez wnioskodawcę informacji o pozostawieniu wniosku bez rozpatrzenia (art. 56a ust. 8 ustawy).

Zachowanie polegające na niesprowadzeniu zabytku do kraju stanowi przestępstwo formalne. Bez znaczenia jest fakt, że ostatecznie zabytek został sprowadzony do kraju w terminie późniejszym⁷⁷. Znamię „nie sprowadza” rozumieć należy jako nieprzemieszczenie, nieprzewiezienie, niezwrócenie. W omawianym przypadku będzie chodziło o zabytek legalnie wywieziony z Polski. Możliwość popełnienia omawianego występku jest uzależniona od wcześniejszego legalnego jego wywiezienia za granicę, zatem sprawcą nie może być osoba, która uprzednio zabytek ten nielegalnie przemieściła z Polski poza jej granicę⁷⁸. Do grona sprawców tej odmiany przestępstwa może być zaliczona wyłącznie osoba, która wcześniej uzyskała pozwolenie na wywóz zabytku poza granicę Rzeczypospolitej Polskiej (przestępstwo indywidualne). Obie odmiany przestępstwa z art. 109 ust. 1 ustawy można popełnić umyślnie, zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym, przez zaniechanie.

W art. 109 ust. 2 ustawy przewidziano możliwość popełnienia występku z art. 109 ust. 1 ustawy nieumyślnie. Wszystkie jego znamiona – poza stroną podmiotową – są identyczne jak w art. 109 ust. 1 ustawy. Sprawcy grozi grzywna lub kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch. Oprócz kary zasadniczej, sąd może orzec także dwa rodzaje środków karnych, a mianowicie nawiązkę oraz przepadek zabytku. Nawiązkę orzeka (obligatoryjnie) w razie skazania za przestępstwo określone w 109 ust. 1 ustawy, a w razie skazania za przestępstwo określone

---

⁷⁷ M. Bojarski, W. Radecki, *op. cit.*, s. 347.

⁷⁸ M. Kulik, *op. cit.* Teza 14 (dostęp 5 marca 2022 r.).

w art. 109 ust. 2 ustawy może orzec (fakultatywnie), nawiązkę na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami w wysokości od trzykrotnego do trzydziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia (art. 109 ust. 3 ustawy). Z kolei przepadek zabytku sąd może orzec, chociażby nie stanowił on własności sprawcy (art. 109 ust. 4 ustawy).

W myśl art. 33 ust. 1 pkt 10 lit. h ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej, rozpoznawanie, wykrywanie i zwalczanie przestępstw określonych w art. 109 ustawy należy do właściwości naczelnika urzędu celno-skarbowego.

2.10. Wywóz muzealium za granicę bez pozwolenia. Nie sprowadzenie do kraju wywiezionego muzealium

Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach⁷⁹ zawiera jeden przepis – art. 34a – określający przestępstwo polegające na wywozie za granicę bez pozwolenia muzealium, które nie stanowi zabytku w rozumieniu art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wpisane do inwentarza muzealiów w muzeum będącym instytucją kultury lub po wywiezieniu go za granicę nie sprowadza do kraju w okresie ważności pozwolenia⁸⁰. Jego sprawcy grozi kara pozbawienia wolności od trzech miesięcy do lat pięciu (art. 34 ust. 1 ustawy).

Przepis ten chroni muzealia przed bezprawnym wywiezieniem z kraju lub ich niesprowadzeniem do kraju mimo upływu pozwolenia na legalne wywiezienie z kraju (np. na wystawę organizowaną poza granicami naszego kraju). Użyty w tym przepisie termin „muzealia” oznacza rzeczy ruchome i nieruchomości stanowiące własność muzeum i wpisane do inwentarza muzealiów. Muzealia – z mocy ustawy – stanowią dobro narodowe. W przypadku muzeum nieposiadającego osobowości prawnej, muzealiami są rzeczy ruchome i nieruchomości stanowiące własność podmiotu, który utworzył muzeum, oraz wpisane do inwentarza muzealiów. (art. 21 ustawy). Ochrona prawnokarna obejmuje wszystkie muzealia, niezależnie od formy własności muzeum. Powołany wcześniej art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi, że zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiada-

⁷⁹ Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 385.

⁸⁰ Przepis art. 34a ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach został dodany przez art. 57 ustawy z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (tekst jedn. Dz. U. 2019 r., poz. 1591) i obowiązuje od dnia 20 czerwca 2017 r.

ną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Porównując obie definicje, tzn. zabytku i muzealium należy dojść do wniosku, że przepis art. 34a ustawy chroni wszystkie rzeczy ruchome, nawet te niebędące zabytkami, ale stanowiące własność muzeum i wpisane do inwentarza muzealiów. Muzealia rzecz jasna mogą być legalnie wywożone za granicę, a procedura dotycząca wywozu uregulowana została w art. 29a ustawy oraz rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie pozwoleń na czasowy wywóz za granicę muzealiów, które nie stanowią zabytków oraz są wpisane do inwentarza muzealiów w muzeach będących instytucjami kultury⁸¹. W myśl tych regulacji muzealia nie mogą być wywożone za granicę na stałe, a jedynie czasowo, po uzyskaniu pozwolenia jednorazowego lub wielokrotnego pozwolenia indywidualnego, bądź też wielokrotnego pozwolenia ogólnego na czasowy wywóz muzealium za granicę. Pozwolenie takie podpisuje wojewódzki konserwator zabytków.

Przestępstwo z art. 34a ustawy może mieć dwojaką postać:

- wywiezienia za granicę muzealium bez pozwolenia lub
- nie sprowadzenia do kraju wywiezionego legalnie muzealium
- w okresie ważności pozwolenia.

Pierwszy z tych czynów jest przestępstwem materialnym (skutkowym), którego skutkiem jest nielegalne przemieszczenie muzealium poza granice kraju. Można go popełnić zarówno osobiście, jak też korzystając z pośrednictwa operatora pocztowego, firmy kurierskiej, przysługi innej osoby nieświadomej zawartości przesyłki itp.⁸² Sprawcą może być każda osoba (przestępstwo powszechne). Drugi czyn może popełnić wyłącznie osoba, która wcześniej uzyskała pozwolenie na wywóz muzealium z kraju (przestępstwo indywidualne). Jest to przestępstwo formalne. Oba występki z art. 34a ust. 1 ustawy można popełnić umyślnie (w obu odmianach umyślności) oraz nieumyślnie. Ten drugi rodzaj odpowiedzialności przewiduje art. 34a ust. 2 ustawy, a sprawcy grozi grzywna lub kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch. W art. 34a ust. 3 ustawy określony został wypadek mniejszej wagi. Sankcją jest grzywna lub kara ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. W przypadku skazania za przestępstwo z art. 34a ust. 1 ustawy sąd orzeka środek karny (obligatoryjnie), a w razie skazania za przestęp-

---

⁸¹ Dz. U. z 2017 r., poz. 1693. Rozporządzenie obowiązuje od dnia 6 września 2017 r.

⁸² B. Gadecki, *Prawnokarna ochrona dziedzictwa kulturowego*, (w:) B. Gadecki, O. Jakubowski, M. Trzciniński, K. Zeidler. *Praktyczne aspekty zwalczania przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu*, K. Zeidler (red.), Gdańsk 2019, s. 66–67.

stwo określone w art. 34a ust. 2 ustawy sąd może orzec (fakultatywnie), nawiązkę na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami w wysokości od trzykrotnego do trzydziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia przewidzianego w przepisach o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (art. 34a ust. 4 ustawy).

Zgodnie z treścią art. 33 ust. 1 pkt 10 lit. ba ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej, rozpoznawanie, wykrywanie i zwalczanie przestępstw określonych w art. 109 ustawy należy do właściwości naczelnika urzędu celno-skarbowego.

2.11. Prawo lotnicze

W ustawie z dnia 3 lipca 2002 r. – Prawo lotnicze⁸³ określony został jeden czyn jako przestępstwo, które jest bezpośrednio związane z ochroną granicy państwowej naszego kraju, a mianowicie jest to art. 212 ust. 1 lit. b). Przepis ten stanowi, że kto wykonując lot przy użyciu statku powietrznego przekracza granicę państwową bez wymaganego zezwolenia lub z naruszeniem warunków zezwolenia, to podlega karze pozbawienia wolności w rozmiarze do pięciu lat. Art. 21 ust. 1 lit. b ustawy chroni suwerenność naszego kraju oraz bezpieczeństwo w lotnictwie⁸⁴. Jest on przepisem sankcjonującym dla regulacji zawartej w art. 142 pkt 2 ustawy, w którym stwierdza się, że przy wykonywaniu lotów międzynarodowych statek powietrzny jest obowiązany przestrzegać zakazu przekraczania granic jakiegokolwiek państwa bez wymaganego zezwolenia. Z kolei art. 14 ust. 1 ustawy o ochronie granicy państwowej określa, iż przekraczanie granicy państwowej jest dozwolone na podstawie dokumentów uprawniających do jej przekroczenia. W odniesieniu do cywilnych statków powietrznych własnych (tzn. polskich) i obcych zastosowanie ma art. 18 wspomnianej ustawy, który odsyła do Prawa lotniczego oraz umów międzynarodowych, którymi Rzeczpospolita Polska jest związana. Szczegóły dotyczące lotów związanych z przekraczaniem granicy państwowej naszego kraju zawarte są w art. 141–156 Prawa lotniczego.

Zachowanie sprawcy przestępstwa z art. 212 ust. 1 lit. b Prawa lotniczego może mieć dwojaki charakter: przekroczenia granicy bez wymaganego zezwolenia lub jej przekroczenia, ale wbrew warunkom posiadanego zezwolenia (np. przelot innym korytarzem niż został określony w zezwoleniu). Jest to przestępstwo formalne, które można popełnić w obu odmianach umyślności, poprzez działanie. Odpowiedzialność za

---

⁸³ Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1235.

⁸⁴ W. Kotowski, B. Kurzępa, *Przestępstwa pozakodeksowe. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 574.

działanie w formie nieumyślności przewiduje art. 212 ust. 3 ustawy. Występek taki jest zagrożony grzywną lub karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do jednego roku. Znamiona czynności sprawczej obejmują przekroczenie granicy⁸⁵. Jego sprawcą może być tylko osoba wykonująca lot z użyciem statku powietrznego⁸⁶.

Odpowiedzialności za występki z art. 112 ust. 1 lit. b Prawa lotniczego podlega zarówno nieuprawnione przekroczenie polskiej granicy państwowej, jak i granicy każdego innego państwa, o ile polska ustawa ma zastosowanie według art. 9 Prawa lotniczego. Przepis ten stanowi, że polską ustawę karną stosuje się do obywateli polskich i cudzoziemców, którzy popełnili za granicą:

- 1) przestępstwo lub wykroczenie przeciwko Prawu lotniczemu, o których mowa w jego art. 210–212, jeżeli:
  - a) sprawcą jest osoba mająca miejsce zamieszkania lub prowadząca przedsiębiorstwo w Rzeczypospolitej Polskiej (w tym członkowie władz takich przedsiębiorstw) będąca użytkownikiem obcego statku powietrznego, bądź członek załogi takiego statku,
  - b) czyn został popełniony na polskim statku powietrznym albo na statku powietrznym, którego użytkownikiem jest osoba, o której mowa w literze a,
- 2) przestępstwo lub wykroczenie przeciwko przepisom obowiązującym w granicach danego terytorium (a na obszarze niepodlegającym zwierzchnictwu żadnego państwa – zgodnie z przepisami międzynarodowymi) lub inne przestępstwo podlegające obowiązkowemu ściganiu zgodnie z międzynarodowymi umowami ratyfikowanymi przez Rzeczpospolitą Polską.

Zgodnie z zasadą terytorialności zawartą w art. 5 k.k. ustawę karną polską stosuje się do sprawcy, który popełnił czyn zabroniony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak również na polskim statku wodnym lub powietrznym, chyba że umowa międzynarodowa, której Rzeczpospolita Polska jest stroną, stanowi inaczej.

Bibliografia

1. Banasik K., Penalizacja bezprawnego przekroczenia granicy państwowej. *Studia Prawnicze, Rozprawy i Materiały* 2017, nr 1 (20).

---

⁸⁵ J. Walulik, *Prawo lotnicze. Komentarz*, M. Tylicz (red.), Warszawa 2016, Lex/el. Komentarz do art. 212 (dostęp 15 listopada 2021 r.).

⁸⁶ W. Kotowski, B. Kurzępa, *op. cit.*, s. 574. Inaczej J. Walulik – jak w przypisie poprzedzającym.

2. Barczak-Oplustil A., Bogdan G., Cwiągalski Z., Dabrowska-Kardas M., Kardas P., Majewski J., Raglewski J., Rodzynekiewicz M., Szewczyk M., Wróbel W., Zoll A., Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Tom II. Komentarz do art. 117–277, Kraków 2006.
3. Bojarski M., Radecki W., Pozakodeksowe prawo karne. Przesłępstwa w dziedzinie porządku publicznego, wyborów, polityki i inicjatywy ustawodawczej, pracy i ubezpieczeń społecznych, kultury i własności intelektualnej. Komentarz. Tom 3, Warszawa 2003.
4. Gadecki B., Jakubowski O., Trzciński M., Zeidler K., Praktyczne aspekty zwalczania przestępczości przeciwko dziedzictwu kulturowemu, K. Zeidler (red.), Gdańsk 2019.
5. Górniok O., Kozielowicz W., Kunicka-Michalska B., Michalski B., Pływaczewski E., Skorupka J., Zawłocki R., Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Tom II, A. Wąsek (red.), Warszawa 2004.
6. Hanausek T., Przemoc jako forma przestępczego działania, Kraków 1966.
7. Jachimowicz M., Nowe zasady odpowiedzialności za nielegalne przekroczenie granicy RP, Prokuratura i Prawo 2006, nr 5.
8. Kąkol C., Ustawa o broni i amunicji. Komentarz, Warszawa 2021, Lex/el.
9. Konarska-Wrzosek V., Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2020, Lex/el.
10. Konstankiewicz M., Niewęglowski A. Narodowy zasób archiwalny i archiwa. Komentarz, Warszawa 2016, Lex/el.
11. Kotowski W., Kurzępa B., Przesłępstwa pozakodeksowe. Komentarz, Warszawa 2007.
12. Kubala W., Przesłępstwo nielegalnego przekroczenia granicy PRL. Wybrane zagadnienia prawne i kryminologiczne, Zaszty Naukowe ASW 1974, nr 2.
13. Kulik M., Komentarz do przepisów karnych ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Warszawa 2010, Lex/el.
14. Kurzępa B., Granica państwowa Rzeczypospolitej Polskiej i jej ochrona w świetle regulacji prawnoadministracyjnych, Rzeszów 2018.
15. Kurzępa B., Organy kontroli granicznej dokonujące sprawdzenia wprowadzanych na teren Rzeczypospolitej Polskiej zwierząt, roślin, produktów roślinnych oraz pasz, (w:) M. Jurgilewicz, M. Delong (red.), Meandry współczesnego bezpieczeństwa z uwzględnieniem funkcjonowania służb i formacji mundurowych, Rzeszów 2021.
16. Kurzępa B., Ustawa o broni i amunicji. Komentarz, Warszawa 2010.

17. Marek A., Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2007.
18. Marek A., Prawo karne, Warszawa 2011.
19. Mozgawa M., Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, Warszawa 2021, Lex/el.
20. Siwek K., O pojęciu „istotne okoliczności przestępstwa”, Przegląd Sądowy 2013, nr 6.
21. Sobczak J., Ochrona prawnokarne dóbr kultury, Środkowoeuropejskie Studia Polityczne 2009, nr 3.
22. Trzciniński M., Przestępczość przeciwko zabytkom archeologicznym. Problematyka prawno-kryminalistyczna, Warszawa 2010.
23. Walulik J., Prawo lotnicze. Komentarz do art. 212, M. Tylicz (red.), Warszawa 2016, Lex/el.
24. Zeidler K., Zakaz wywozu dóbr kultury i jego praktyczne konsekwencje, Ochrona Zabytków 2002, nr 3–4.

Criminal-law aspects of safeguarding Polish state borders. Border crimes

Abstract

This paper deals with crimes relevant to safeguarding state borders of the Republic of Poland. Not until incidents on the Polish-Belarusian border took place last year, did the issue concerned receive much attention from authors or readers. Peace to Polish frontiers has been found out to be something that is not granted once and for all. This paper discusses Polish criminal-law regulations that, inter alia, safeguard not only the borders themselves, but also economic and social interests of the Polish state as far as cross-border movement of people and goods is concerned. The issue is essential as the Polish border with Belarus, Ukraine and Russia is the external border of the European Union. The analysis has been divided into two separate papers. The first one discusses border crimes, while the second explores border petty crimes.

Key words

Internal security, state border, border crime, Border Guard.